

Veleum

(Povest je iz življenja slavnega italijanskega slikarja Leonarda da Vincija.)

Leonardo da Vinci je bil nedvomno najbolj nadarjen človek vseh časov. Rodil se je leta 1454. v vasi Vinci pri Empoliju v Albanskih gorah. Nekateri navajajo tudi letnico 1452., kar pa še ni točno ugotovljeno. Leta 1468. je vstopil v delavnico Andreja del Verrochia in je svojega mojstra hitro prekosil. Leonardova dela so kmalu dosegla tako visoko ceno, da so se že v 16. stoletju pojavili ponarejevalci njegovih del in skušali prodajati svoje slike pod njegovim imenom. Za nekaj slik še do danes niso ugotovili, ali so res njegove ali ne. Njegova najbolj znana dela so: Zadnja večerja, Mona Lisa, Marija v votlini, razni portreti itd. Bil pa ni samo kipar in slikar, ampak tudi izvrsten inženir, prirodoslovec in glasbenik. Izumil je več vrst novega orožja, prvi opisal pojav valovanja, poizkusil je pa tudi zgraditi letalo, s katerim naj bi se človek z lastno močjo dvignil v zrak. Ni panoge, v kateri ne bi bil ta izredni mož odkril stvari, na katere so prišli ljudje šele nekaj stoletij pozneje. Njegovih zapiskov, ki jih je pisal v zrcalni pisavi, od desne na levo, še do danes niso povsem raziskali. Na povabilo francoskega kralja Franca I. je prišel v Francijo. Tam je umrl 2. maja 1915 v gradu Cloux.)

I.

Andrej del Verrochio, slavní florentinski slikar in kipar, je dobil naročilo za sliko, ki naj bi predstavljala sv. Janeza Krstnika v trenutku, ko krsti Odrešenika, angelčki pa zadovoljno opazujejo ta prizor. Mojster je poklical svoje učence k sebi v delavnico, naredil načrt za sliko, potem pa vsakemu pokazal, kateri del mora dovršiti.

Najmlajši med učenci, Leonardo da Vinci, star komaj petnajst let, je moral izvršiti glavo angelu, ki je plaval nad Izveličarjem.

»Izkoristite dobro svoj čas,« je dejal slikar svojim učencem. »Posebno skrbno slikajte angele, da ne bodo v prevelikem nasprotju z glavnim prizorom, katerega bom naredil sam.«

Ko je Andrej zapustil delavnico in odšel po drugih opravkih, so mladeniči odložili svoje čopiče.

»Ah, pojdemo se rajši igrat,« so dejali, »zunaj je krasno vreme, to stvar

bomo pa lahko dovršili tudi jutri, saj ni videti, da bi se mojstru preveč mudilo, drugače nam ne bi naročal, naj nikar preveč ne hitimo. Ali greš z nami, Leonardo?»

»Ne, je odgovoril deček. »Hočem narediti najprej osnutek za glavo, da bom lahko videl, na katerem mestu v sliki bo naredila najboljši vtis.«

Učenci so ga zapustili, zatopljenega v delo, in odšli pojoč in smejoč se v dolinico v bližini mesta, kjer so se navadno igrali.

»Le naj se gredo zabavat,« si je rekel Leonardo, »jaz uživam najbolj, kadar lahko sam in nemoteno slikam.«

Zmešal je barve, vzel v roke čopiče in naslikal glavico tako lepo, živo in nežno, da se je sam čudil svojemu uspehu.

Ko je prišel drugi dan Andrej del Verrochio v delavnico, je obstal presenečen pred mojstrovino, ki jo je zagledal.

»Kaj,« je zaklical in se obrnil k Leonardu, »ti si to naslikal?»

»Da, učitelj,« je odgovoril s tresočim glasom deček, kajti bal se je, da ga bo veliki umetnik grajal in osmešil njegovo delo.

»Dobro, dečko moj,« je povzel slikar s plemenito odkritosrčnostjo, »ti si večji slikar kot jaz, ti znaš več! Prijatelji,« se je obrnil na učence, »odslej ubogajte Leonardove nasvete enako kakor moje. Kajti nekega dne bo on slava Italije in bo užival sloves največjega slikarja.«

Učenci so navdušeno vzklikali svojemu tovarišu, Andrej del Verrochio pa je šel obiskat gospoda da Vincija, očeta svojega učenca, in mu povedal, kako velik uspeh je dosegel njegov sin.

»Vaš sin,« je rekel Andrej, »je resničen umetnik in ste lahko zelo ponosni nanj. Jaz pa se odpovedujem tej umetnosti, ker čutim, da me Leonardo presega. Hotel sem postati prvi slikar v deželi, toda sedaj vidim, da bi ostal vedno v drugi vrsti in zato se rajši umaknem.«

»Nimate prav,« je rekel Peter da Vinci, »da se tako omalovažujete. Kar se pa tiče mojega sina, sem sicer imel z njim druge namene, toda če je poklican za to, mu bom pomagal z vsemi sredstvi, da bo dosegel svoj namen.«

Prav je, če povemo sedaj nekaj besed o tem dečku, ki se je bil pravkar tako izkazal.

Leonardo da Vinci je bil sin plemiča Petra da Vincija, notarja florentinske republike. Ta je bil lastnik lepega gradu na bregu reke Arno, v bližini Florence. V tem prekrasnem kraju, kjer je ljubezen do umetnosti ljudem že prirojena, kakor je dejal neki pesnik, se je rodil leta 1454. mladi Leonardo. Bil je lep, vitek deček s pametnimi očmi. V šoli je s svojim znanjem prekašal vse součence in učitelji so se čudili lahkoti, s katero je sledil pouku.

Že kot otrok je izredno rad upodabljal iz ilovice razne predmete in osebe ter vzbujal pri tovariših splošno občudovanje. Imel je komaj deset let, ko je naredil viteza, ki dirja na konju preko ravnine. Prijatelji so bili tako presenečeni nad lepoto kipa, da so ga skrbno prenesli na glavni trg v Florenci, kjer so ga vsi mimoidoči glasno občudovali. Leonardo pa ni uril samo svojih možganov, temveč tudi telo. Bil je izvrsten telovadec, jahač in nepremagljiv v sabljanju.

Nekega dne je odjezdil na izlet v okolico mesta in ko se je v divjem diru vračal, je konju odletela podkev. K sreči je stala v bližini kovačnica in Leonardo je naročil kovaču, naj mu na novo podkuje konja. Kovač je videl, da je konj isker in močan, ter se je čudil, da ga lahko tako mlad in šibek jezdec obvlada in je to Leonardu tudi povedal. Leonardo se je nasmehnil in dejal, da ga konj prav rad uboga in da nima z njim nobenih težav. Kovač je izbral podkev, toda Leonardo je

izjavil, da je slaba, in res jo je zvil, kakor da bi bila svinčena. Možak se je začudil in poiskal drugo, izredno krepko kovano, toda Leonardo jo je v trenutku prelomil kot trsko.

»Čudovito,« je vzkliknil kovač, »še nikoli nisem videl tako močnega človeka. Vi ne morete biti drug kot gospod Leonardo da Vinci, kajti edino o njem pripovedujejo, da je tako močan, da lahko lomi podkve.«

»Res je,« se je zasmejal Leonardo, »sedaj veste, da ljudi ne smemo soditi po videzu.«

Lorenzo di Medici, florentinski vladar, je priredil koncert in med drugimi odličnimi povabljenici je bil tudi Leonardo. Gospoda je nestrpno čakala na začetek, tedaj pa se je raznesla vest, da je dirigent nenadoma zbolel in da se koncert ne bo vršil. Leonardo je šel hitro h knezu, ki je bil zelo v zadregi, in se mu ponudil, da bo nadomestoval obolelega dirigenta.

»Ali je mogoče,« se je začudil knez, »kaj znate tudi to?«

»Srečen bom, če vam s tem naredim uslugo,« je odvrnil Leonardo.

Lorenzo je z veseljem sprejel Leonardovo ponudbo in kmalu so godbeniki zaigrali pod spretnim Leonardovim vodstvom. Na koncu pa je še sam zaigral nekaj pesmi na violini, kar je še povečalo splošno občudovanje.

Kakor vidimo, je bil mladi Florentinec vsestransko nadarjen, vendar mu je bilo slikarstvo in kiparstvo najbolj pri sre.

II.

Leonardo se ni zadovoljeval samo s proučevanjem velikih italijanskih mojstrov, kajti zavedal se je, da je narava najvažnejša človekova učiteljica.

Rad je zahajal v okolico Florence in risal glave oseb, ki so se mu zdele zanimive.

Nekega dne se je sprehajal z enim izmed svojih prijateljev in srečal starega potepuha, ki je počival na robu gozda. Mož je imel dolgo brado, lasje pa so mu valovito padali na ramena. Njegov izraz je spominjal na svetnike in apostole, kakršne so radi slikali italijanski slikarji.

»Glej,« je vzkliknil Leonardo, »dobro bi bilo, če bi tega moža narisal in njegov obraz uporabil v kaki večji sliki.«

»Obličje ima res zelo izrazito,« mu je pritrdil prijatelj.

Ko je berač videl, da ga sprehajalca pazljivo ogledujeta, se je dvignil in hotel oditi.

»Hej, dobri mož,« je zaklical Leonardo, »počakajte no malo! Jaz sem slikar in bi rad narisal vaš obraz.«

»Moj obraz res ni tako zanimiv, da bi ga bilo vredno risati,« je odgovoril berač in neprijazno gledal svoja motilca. »Poleg tega,« je še dodal, »pravijo v kraju, kjer sem doma, da vsakdo, ki se da naslikati, še v tistem letu umre.«

»To so prazne marnje,« je odvrnil Leonardo, »kajti tekom let sem naslikal že dosti oseb, mož in žena, pa so še vsi živi in zdravi.«

»Že mogoče, toda jaz kljub temu nočem, da bi me naslikali. Obrniti se boste morali pač na koga drugega. Sedaj pa zbogom in brez zamere!«

Berač se je obrnil in hotel oditi, ni pa opazil, da ga je Leonardo med pogovorom v nekaj sekundah narisal.

»Le pojdite,« je rekel Leonardo smejoč se, »risbo sem že izvršil.«

Pokazal je presenečenemu potepuhu sliko, tako živo in podobno, da je mož od začudenja glasno vzkliknil.

»Kako lepo,« je zaklical, »saj to sem v resnici jaz! Toda kako ste me mogli tako hitro narisati in ne da bi kaj opazil?«

»Bodite ponosni,« mu je dejal Leonardov spremljevalec, »da vas je naslikal največji toskanski slikar, slavni Leonardo da Vinci.«

»Leonardo da Vinci!« je zajecel revež, »oh, nikoli si nisem mislil, da bom kdaj stal pred tako slavnim možem.«

»Torej ne verjamete več, da vam bo ta slika prinesla nesrečo?«

»Nasprotno, prepričan sem, da mi bo prinesla srečo.«

»Glejte, tu je dokaz,« je rekel Leonardo in mu dal svojo mošnjo, polno srebrnikov. Sedaj je bila sreča starega potepuha popolna in je zadovoljno odšel svojo pot.

Pravijo, da je pozneje Leonardo uporabil to glavo v svoji znameniti »Zadnji večerji«.

Nekoč je umetnik obiskal starega prijatelja svojega očeta, gospoda Gandolfa, ki se je zelo zanimal za umetnost in imel tudi sam krasno zbirko raznih kipov.

Tu je Leonardo opazil kip, ki ga še ni videl in ki je takoj vzbudil njegovo pozornost.

»Krasno delo,« je dejal, »kaj takega lahko naredi samo izredno nadarjen in spreten kipar.«

»Ta umetnik je še zelo mlad,« je odvrnil gospodar, »ima šele dvajset let.«

»Dvajset let! Neverjetno! Zelo rad bi ga spoznal.«

»Tu je na letovišču... Glejte, saj ravnokar prihaja.«

Vstopil je mlad mož, živahnega in vedrega obraza.

»Pravkar sem zvedel,« mu je rekel Leonardo, »da ste vi tvorec tega čudovitega kipa in bi vas rad spoznal, kajti tudi jaz sem slikar in kipar.«

»Naš obiskovalec,« ga je prekinil Gandolfo, »je sloviti slikar Leonardo da Vinci, o katerem sem vam že pripovedoval.«

»Vi ste Leonardo da Vinci?« se je veselo začudil mladenič. »Dobro poznam vaše slike in kipe, ki jih mora občudovati vsak, kdor jih vidi. Niste brez vzroka ljubljenec Florentincev.«

»In vi, gospod, ali lahko zvem vaše ime?«

»Moje ime vam ne pove še ničesar, imenujem se Michelangelo Buonarroti.«

»Kdo je vaš učitelj?«

»Za slikarstvo Dominik Ghirlandaio, hodil sem pa tudi v kiparsko šolo, ki jo je ustanovil Lorenzo di Medici.«

»Sedaj se ne čudim več vašemu znanju. Pred seboj imate še lepo bodočnost.«

»Vas si bom vzel za vzgled in upam, da bom uspel.«

To srečanje je pustilo nekoliko grenkobe v Leonardovem srcu, kajti videl je; da se je pojavil pred njim nevaren tekmeč. V resnici se je že nekaj let pozneje (1502) poleg Leonarda potegoval za okrasitev velike posvetovalnice v Florenci tudi Michelangelo.

Leonardo ni na izletih risal samo ljudi, zanimala ga je vsa narava, živali ravno tako kot rastline ali pa različni kamni. V svojih slikah je znal tako izvrstno posnemati naravo, da se je marsikdo zmotil, ker ni vedel, da je dotična stvar samo naslikana. Na eni izmed njih je naslikal Devico, poleg nje pa posodo, polno rosnih cvetlic. Kaplje so bile naslikane tako naravno, da bi jih lahko kar otresel. Prijatelj, kateremu je pokazal podobo, je mislil, da so kapljice slučajno padle na sliko in jih je hotel z roko zbrisati. Lahko si mislite, kako se je začudil, ko je videl, da je ta nežna rosa samo naslikana.

(Dalje.)